

Nr 93.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1916 kl. 8 f. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtskilliga med den pågående avvitrningen inom Västerbottens läns lappmark sammanhängande förhållanden samt en i ämnet väckt motion.

(2:dra avd.)

I en till riksdagen den 7 april 1916 avlåten, till jordbruksutskottet för förberedande behandling överlämnad proposition, nr 166, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden av samma dag föreslagit riksdagen att

1:o) för sin del medgiva, att Kungl. Maj:t må, innan författningssenlig prövning äger rum av de föreliggande förslagen till avvitrning inom Sorsele och Dorotea socknar, med vederbörande rättsägare träffa sådana föreningar om förslagens godkännande, som lämna utsikt till avvitrningens avslutande inom en snar framtid, under förutsättning dock att i blivande avvitrningsutslag införs förbehåll om skyldighet för hemmansägare eller nybyggare att, i den mån genom tilläggsavvitrning bestämmes, till kronan avstå dels, mot ersättning, slätterängar utanför hemmanens eller nybyggenas egentliga ägoområden, dels ock, utan anspråk på ersättning, mark, som under beteckning av impediment tillagts hemman eller nybygge;

2:o) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i händelse vidare utredning rörande avvitrningen i Vilhelmina och Stensele-Tärna avvitrningslag skulle giva vid handen, att därvid icke förekomma, på kronans rätt inverkan, väsentliga felaktigheter av annan art än de, som anmärkts

under granskningen av avvitringsförslagen rörande Sorsele och Dorotea avvitringslag, med vederbörande rättsägare i förstnämnda båda avvitringslag träffa sådana föreningar, som i föregående punkt omförmäls, under den i samma punkt angivna förutsättning beträffande tilläggsavvitrings genomförande;

3:o) medgiva, att det av 1912 års riksdag på extra stat för år 1913 anvisade förslagsanslaget å 52,000 kronor för förvärvande för renskötselns behov av vissa inom Sorsele och Dorotea socknar belägna områden må, med ett till nämnda summa fastställt belopp, i stället användas till bestridande av en del av de utgifter, som erfordras till gäldande av de för tilläggsavvitrings genomförande uti nu ifrågasvarande fyra avvitringslag uppkommande kostnader för marks uppodlande och beredande för omedelbart bruk.

Tillika har Kungl. Maj:t velat inhämta riksdagens yttrande över ett propositionen bilagt förslag till kungörelse angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark; och har Kungl. Maj:t förklarat sig vilja, efter mottagandet av riksdagens svar, företaga frågan om nämnda författning till slutlig prövning.

I sammanhang med denna proposition har utskottet till behandling förehått en i anledning av densamma inom andra kammaren av herr *Hellberg* i Lycksele väckt motion nr 296, däri hemställes, att riksdagen ville dels förklara, att för riksdagens del hinder på grund av hittills framställda anmärkningar icke möter för fastställande av de föreliggande förslagen till allmän avvitring inom Dorotea, Sorsele, Vilhelmina samt Stensele-Tärna avvitringslag, dels, med avslag i övrigt å ifrågasvarande proposition samt med uttalande av önskvärdheten av att utbyte av ströängar inom ifrågasvarande fyra avvitringslag fortast möjligt åvägbringas, hemställa, att Kungl. Maj:t vid utarbetande av härför erforderligt författningsförslag ville beakta de synpunkter, som i motionen utvecklats.

Propositionen.

Till upplysning rörande de i förevarande proposition framlagda frågor har departementschefen först lämnat en utredning angående nybyggesväsendets utveckling i lappmarkerna. Bosättningen därstädes, som kunde sägas hava tagit sin början först i slutet av 1600-talet, hade närmare reglerats genom ett kungl. reglemente den 24 november 1749: »för dem, som antingen redan bo och bygga i Lappland eller ock hädanefter till landets uppbrukande därstädes sig nedsätta vilja». Detta reglemente vore ännu icke upphävt, ehuru genom senare tillkomna författningar däri skett en hel del ändringar, i vilket avseende särskilt

märktes, att genom nådigt brev den 13 december 1867 till skyddande av lapparnas och nybyggarnas ömsesidiga rättigheter samt till förekommande av nybyggens anläggande i trakter helt och hållet otjänliga för kultur föreskrivits, att en gräns (den så kallade odlingsgränsen), ovan vilken anläggning av nybyggen icke vidare finge medgivas, skulle bestämmas emellan den egentliga fjällbygden och den till odling tjänliga delen av Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker.

Vid upptagande av nybygge i lappmarkerna hade i allmänhet gått till på sådant sätt, att nybyggaren åt sig uppsökt en plats, där tillgång funnits på någon åkerjord men framförallt i närheten legat naturliga slätterlägenheter (utängar, ströängar) i tillräcklig mängd för att genom höskörden från dessa föda några kor och smånöt. Jordbruket i dessa trakter kunde nämligen ej grundas på sädesproduktion utan hade att söka sitt förnämsta stöd i boskapsskötsel, som jämte fiske och även i viss mån jakt beredde befolkningen dess utkomst. Enligt 1749 års reglemente ägde emellertid ingen att slå sig ned såsom nybyggare utan att först söka tillstånd hos Kungl. Maj:ts befallningshavande. Innan medgivande i sådant hänseende gavs, skulle syn på stället förrättas; och i de utslag, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelades å jordupplåtelse, vare sig dessa avsåge anläggandet av ett nytt ställe eller endast nya insyningar under ett äldre sådant, funnes alltid intagen uppgift om de särskilda ägor i tomt- och åkermark samt ängslägenheter, som skulle tillhöra varje gård. Nybygget brukades av sin innehavare under stadgad åborätt. Enligt senare meddelade bestämmelser ägde emellertid nybyggesinnehavaren, såframt han fullgjort sina åboskyldigheter, att få nybygget omfört till skatte, varefter detsamma med äganderätt tillkomme honom. Den rätt, som enligt ovannämnda reglemente tillförsäkrades nybyggaren till de särskilda under fastigheten insynade utängarna, vore ganska osäker. Sålunda hette det i reglementet: »Äger ock ingen större rätt till hö- och skogmyrer, varav en nybyggare kan hava tillfälle och nödigt sig i första början av nybyggets inrättande att betjäna, än så vida brist vara kan på andra när belägnare och till röjning dugliga platser, och ingen annan nybyggare tillkommer, som slika myrer bättre betarva torde». Vidkommande nybyggarens rätt till skogsfångst funnes i reglementet icke några föreskrifter, men vore det naturligt, att nybyggaren ägde taga nödigt husbehovsvirke från den närliggande skogen. Under 1800-talets senare hälft hava emellertid givits bestämmelser härutinnan, numera intagna i 1894 års skogsordning. Enligt dessa tillkomme hemmansägare och åbor uteslutande rätt till utsyning å viss trakt av angränsande skogsmarken.

Redan 1749 års reglemente avsåge, att nybyggena skulle »geometrice avtagas», d. v. s. få vissa till gränserna bestämda områden. Detta kom dock aldrig till utförande. Med mera utvecklade förhållanden gjorde sig emellertid behovet allt mera gällande att vinna klarhet rörande hemmans och nybyggens områden, ej minst för att fastställa dessas rättigheter gent emot den omgivande kronomarken. Efter långvariga förarbeten tillkom så nådiga stadgan den 30 maj 1873 om avvitrting i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Denna stadga innehöller bestämmelser om, huru hemman och nybyggen skulle utbrytas från kronans marker genom att av dessa tilldelas nödiga områden. Det vore sålunda ett skifte mellan kronan och den enskilde; och vore det detta skifte, som kallades avvitrting.

Avvittringen inom lappmarkerna hade numera genomförts så långt, att såsom oavvittrade återstode allenast västra delarna av Västerbottens läns lappmark eller i stort sett de ovan odlingsgränsen belägna trakterna av Dorotea, Vilhelmina, Stensele och Sorsele socknar samt hela Tärna socken. Även här hade emellertid avvitrtingsförrättningar igångsatts nämligen i Sorsele 1894, i Stensele och Tärna 1896 samt i Dorotea och Vilhelmina 1901. Varje sockendel hade bildat särskilt avvitrtingslag, med undantag därav att Tärna socken jämte Stensele sockendel behandlats såsom ett avvitrtingslag.

Ehuru avvitrtingen inom berörda avvitrtingslag sålunda redan länge fortgått, hade den dock ej ännu bringats till slut. Huvudanledningen härtill vore, att under tiden företagits en revision av avvitrtingsbestämmelserna, närmast föranledd av framställningar från riksdagen i skrivelse den 1 juli 1901 samt från kommittén för utredande av frågan om vidmakthållande av jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarna, den så kallade norrlandskommittén, i skrivelse den 16 november samma år. Dessa framställningar avsåge i främsta rummet ändrade föreskrifter rörande skogstilldelningen till hemman och nybyggen. Norrlandskommittén hade särskilt framhållit de felaktigheter, som vid föregående avvitrtingar blivit begångna vid tillämpningen av avvitrtingsstadgans bestämmelser i berörda hänseende. Med anslutning till nämnda framställningar hade genom kungörelser den 20 april 1906 och den 5 juni 1909 meddelats åtskilliga nya bestämmelser rörande avvitrtingen inom lappmarkerna. Dessa kungörelser jämte avvitrtingsstadgan hade sedermera legat till grund för avvitrtingsarbetet inom ovan omförmälda avvitrtingslag i Västerbottens läns lappmark, vilket arbete nu fortskridit därhän, att slutliga förslag till avvitrting blivit för vederbörlig prövning överlämnade till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet rörande Dorotea

och Sorsele avvitringslag i december 1913 och januari 1914, samt beträffande Vilhelmina och Stensele-Tärna avvitringslag i januari innevarande år.

Emellertid hade, medan avvitringsarbetet ännu pågick inom avvitringslagen, advokatfiskalen i kammarkollegiet fått anledning att därå rikta sin uppmärksamhet. Jämlikt nådigt bemyndigande hade av ämbetet verkställt en granskning av samma arbete, vilken till att börja med inriktade sig på vissa förhållanden inom Sorsele men sedermera utsträckts till förrättningarna i deras helhet.

Resultatet hade beträffande Dorotea och Sorsele avvitringslag framlagts i ett memorial av den 31 december 1914. Enär, såsom nämnts, avvitringsförslagen rörande Vilhelmina och Stensele-Tärna avvitringslag avgivits i januari innevarande år, hade granskningen härutinnan först nyligen kunnat utföras.

I nämnda memorial hade mot avvitringsarbetet inom Dorotea och Sorsele framställts flera betydelsefulla anmärkningar av såväl formell som materiell innebörd. I förra hänseendet hade framhållits bland annat, att vid upprättande av ägobeskrivningarna samt av hävdeförteckningen i Sorsele socken använts ett mot författningarna uppenbart stridande tillvägagångssätt. Vidkommande den sakliga granskningen vore de huvudsakliga anmärkningspunkterna, att hemman och nybyggen i avsevärd omfattning tillagts ägor utöver dem, som enligt de av Kungl. Maj:ts befallningshavande utfärdade insyningsutslagen skulle tillhöra fastigheterna, varav bland annat blivit en följd, att mantalet uppdrivits och på grund därav jämväl de särskilda fastigheternas skogsområden, vilka bestämdes efter mantal, blivit större än som vederbort; att skogsanslaget satts nära maximum av den i författningen medgivna latituden istället för att bestämmas med hänsyn till högsta och lägsta anslaget enligt samma latitud; att i stor utsträckning duglig skogsmark upptagits såsom impediment och i denna form tillagts fastigheterna; att i avvitringsstadgan medgivet avdrag från ägofigurs areal för därinom möjligen förekommande impediment använts för reglering av själva skogens bättre och sämre beskaffenhet; samt att ägoutbyten i syfte att undvika bibehållande utanför hemmanens egentliga tilldelningsområden av de hemmanen tillhöriga, vitt kringspredda ängarna icke syntes hava förekommit, ehuru tillgång på till vederlag lämplig kronomark enligt vunnen upplysning förefunnes.

Sedan utlåtande över advokatfiskalsämbetets memorial inhämtats från lantmäteristyrelsen och Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län, som i sin ordning infortrat yttrande av avvitringsstyres-

mannen Tycho Bergman, hade chefen för jordbruksdepartementet jämlikt nådigt bemyndigande den 21 maj 1915 för undersökningar i nära överensstämmelse med förslag av advokatfiskalsämbetet tillkallat två särskilda kommissioner, av vilka den ena, som bestått av fyra personer och till ledare haft svenska mosskulturföreningens botanist och torvgeolog, filosofie doktorn Emil Haglund, haft till uppdrag att verkställa undersökning inom Dorotea och Sorsele avvittringslag, huruvida i närheten av gårdarna finnes odlingsmark i sådan utsträckning, att avkastningen från densamma i odlat skick enligt vissa beräkningsgrunder motsvarade avkastningen från gårdarnas ströängar. Man utgick nämligen från, att, i händelse staten gäldade kostnaden för markens uppodling, nämnda mark skulle efter vissa ändringar i avvittringsförfattningarna kunna användas såsom vederlag i ändamål att tillvinna kronan äganderätten till ströängarna. Den andra kommissionen, som utgjorts av två personer, därav e. o. notarien i Svea hovrätt John Olof Johnsson såsom ledare, hade att med stöd av insyningsutslagen angående de särskilda fastigheterna utreda, huruvida och i vilken omfattning inägor, som nu hävdades av enskilda, innehades med laglig rätt eller icke. Båda dessa kommissioner, vilka dessutom skulle hava sin uppmärksamhet riktad därå, huruvida vid avvittringen duglig skogsmark upptagits såsom impediment, hade slutfört sina undersökningar under sommaren 1915.

Förstnämnda kommission hade kommit till det resultat, att ett utbyte av ströängar mot mark, som uppodlades med statsbidrag, vore möjligt att utföra inom rimlig tid och för måttliga kostnader; och hade den antecknat ett stort antal ägofigurer, som, ehuru betecknade såsom impediment, enligt kommissionens förmenande bort upptagas såsom duglig skogsmark. Den senare kommissionen hade ansett sig kunna konstatera, att ett till flera hundratals uppgående antal ägofigurer, som tillagts de särskilda fastigheterna, icke blivit under dem i vederbörlig ordning insynade.

Efter det kommissionerna framlagt sina utredningar, hade kansli-sekreteraren L. Berglöf erhållit i uppdrag att inom jordbruksdepartementet biträda med utarbetande av förslag till de författningsändringar och övriga föreskrifter, som i ärendet kunde finnas påkallade. Uti sitt med anledning härav avgivna yttrande hade Berglöf till att börja med behandlat de av advokatfiskalsämbetet mot avvittringsarbetet framställda anmärkningarna. Berglöf hade för sin del funnit desamma med ett par obetydliga undantag berättigade samt ansåge sig kunna fastslå, att vid nämnda arbete begåtts bland andra samma felaktigheter, som av norrlandskommittén m. fl. påpekats beträffande tidigare avvittringar.

Att dylikt kunnat förekomma, kunde, framhåller Berglöf, synas påfallande men torde i själva verket ej vara alltför överraskande. Det måste erkännas, att avvitringsförfattningarna i flera hänseenden vore svårtolkade, och att i vissa fall åtskilligt kunde anföras till försvar för den ståndpunkt avvitringsförrättarna intagit. Obestriddigt vore även, att åtskilliga bestämmelser, strängt tolkade och tillämpade, kunde leda till en hårdhet, som statsmakterna knappast med insikt om bestämmelsernas innebörd och verkan skulle hava åsyftat.

Att emellertid i det läge, vari frågan för närvarande befunne sig, de myndigheter, som enligt författningarna hade att pröva avvitringsförslagen, näppeligen kunde komma att i huvudsak fastställa desamma, torde kunna tämligen bestämt förutsägas. Sannolikt torde vara, att dessa myndigheter funne sig föranlättna att i väsentliga delar förkasta förslagen och återförvisa ärendena till förnyad behandling enligt grunder, som överensstämde med författningarnas föreskrifter.

Det torde, anser kanslisekreteraren Berglöf, under sådana förhållanden böra tagas under omsorgsfullt övervägande, huruvida en dylik utgång vore ur statens synpunkt önskvärd, eller om tilläventyrs kronan såsom en av de huvudsakliga rättsägarna vid avvitrningen borde genom eftergivande i viss mån av sina i författningarna utstakade rättigheter söka möjliggöra avvitrningens fullbordande på de grunder förslagen innebure.

Berglöf kommer till den uppfattningen, att ett tillvägagångssätt, överensstämmande med sistnämnda synpunkter, vore att föredraga. Såsom skäl härför åberopas särskilt den långa tid, som till stora olägenheter för befolkningen skulle förflyta, innan avvitrningen, vilken redan nu fortgått under många år, kunde avslutas. Vidare påpekas de mycket betydande kostnaderna för en revision av avvitrningen, vilken beräknats till flera hundratusentals kronor, ävensom att ovisst vore, huruvida värdet av vad kronan kunde vinna motsvarade nämnda kostnader.

Då ett avstående av de rättsanspråk kronan skulle kunna göra gällande torde kunna komma till stånd endast genom ett samstämmigt beslut av statsmakterna, har Berglöf föreslagit vidtagande av åtgärder för åstadkommande av ett dylikt beslut.

Härvid har han emellertid ansett, att ett viktigt förbehåll borde göras, icke i kronans omedelbara intresse men i befolkningens eget. Detta gällde de i det föregående omtalade utängar eller ströangar, närmare bestämt de ängar, som enligt avvitringsförslaget skulle komma att ligga utanför fastigheternas egentliga ägoområden. Det syntes nämligen som om kronan icke borde släppa ur sina händer det tillfälle, som

avvittringen erbjöde, att under en närmare framtid förmå befolkningen att övergiva bruket av dessa ängar och i stället företaga odling i närheten av gårdarna.

Alla auktoriteter vore ense om, att det system med ströängsbruk, som tillämpades i lappmarkerna, vore oförenligt med fordringarna på nutida jordbrukskultur. Författningarnas mening hade även varit att nybyggaren skulle övergiva ströängarna, när han hunnit odla invid gården. Utredningar, som företagits av doktor Haglund år 1914 samt av 1915 års av honom ledda kommission, visade på ett övertygande sätt icke blott ströängarnas ringa produktivitet utan även möjligheterna för att genom odlingsarbeten, i de flesta fall myrodling av enkelt och billigt slag, bereda gårdarna en avkastning, som i kvalitet och kvantitet överträffade den ströängarna lämnade.

Själva vore nybyggarna icke i stånd att genomföra en övergång till ett nytt, bättre jordbrukssystem. Såsom medel härutinnan föreslås, att ströängarna återförvärvades till kronan, mot det att denna åtog sig att bekosta erforderlig nyodling.

Ett dylikt återförvärv av ängarna skulle även bereda staten fördelar i andra avseenden såsom större möjlighet till utdikning av försumpad skogsmark samt renskötselns upphjälpande, i det flertalet ströängar i ifrågavarande trakter torde i avsevärd grad vara till förfång för nämnda näring.

I sistnämnda avseende har framhållits, att till inlösen för nomadlapparnas räkning hade föreslagits ett stort antal ströängar, vilkas förvärvande skulle stiga till högst avsevärda belopp. 1912 års riksdag hade för dylik markinlösen inom Dorotea och Sorsele avvittringslag beviljat ett förslagsanslag å 52,000 kronor. Vid ett genomförande av Berglöfs förslag torde åtgärder i det med anslaget avsedda syftet bliva obehövlige.

Tillika har erinrats om tidigare förslag, som till Kungl. Maj:t avgivits av landshövdingen i Norrbottens län, nuvarande statsrådet Oscar von Sydow rörande ströängars återförvärvande till kronan ävensom de anslag, som av flera riksdagar beviljats till inköp av, förutom skogbärande och till skogsbörd tjänlig mark, jämväl ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna.

Skulle staten finna lämpligt att genom sin mellankomst åvägbringa ett dylikt betydande framsteg i befolkningens levnadsvillkor, vore det emellertid angeläget, att statens ingripande komme till stånd, innan avvittringen fullbordats på ett sätt, som fastare än förut knöte ströängarna till hemman och nybyggen.

Kanslissekreteraren Berglöf har därefter framlagt ett förslag till reglering av ströängsfrågan i anknytning till den pågående avvitrningen. Enligt detta skulle intet hinder behöva uppkomma för de föreliggande avvitrningsförslagens godkännande. Prövning av dem skulle ske på grundvalen av hittills gällande bestämmelser men med förbehåll om en tilläggsavvittring för ströängarnas indragande mot vederlag av kostnaden för viss, kronan eller enskilda tillhörig marks uppodling. Den kompletterande avvitrningen kunde äga rum under enklare former än huvudförrättningen och i följd därav göras mindre dyrbar och långvarig. Detta förslag, vilket upprättats i samråd med doktor Haglund och andra personer, som besatte sakkunskap å hithörande områden, hade intagits i ett utkast till kungörelse angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark.

Slutligen framställes en beräkning av kostnaderna för den tilltänkta tilläggsavvittringens genomförande.

Över Berglöfs yttrande och författningsförslag hava underdåniga utlåtanden inhämtats från kammarkollegiet efter kammaradvokatfiskalsämbetets hörande, lantmäteristyrelsen, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen och Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län. Beträffande de mot avvitrningen framställda anmärkningarna, framhåller departementschefen, vore det av de myndigheter, som närmare yttrat sig därom, endast lantmäteristyrelsen, som toge de verkställda förrättningarna i försvar, ehuru jämväl styrelsen ansåge, att ej allt vore som det borde vara. Kungl. Maj:ts befallningshavande, som hade att pröva och meddela utslag angående avvitrningen, hade förklarat, att om vid prövningen av de nu ifrågavarande avvitrningsförslagen rörande Dorotea och Sorsele enbart skulle komma till beaktande de grunder, som överensstämde med författningarnas föreskrifter, torde en återförvisning av ärendet icke gärna kunna undvikas. Advokatfiskalsämbetet, å vilket enligt avvitrningsstadgan ankomme att för bevakande av kronans rätt i fall av befogenhet hos Kungl. Maj:t fullfölja talan mot Kungl. Maj:ts befallningshavandes utslag i avvitrningsärenden, uttalade, att ämbetet funne otvetydigt framgå, att, för den händelse nämnda avvitrningsförslag mot förmodan bleve av Kungl. Maj:ts befallningshavande fastställda, ämbetet, sin plikt likmätigt, hade att emot sådant beslut fullfölja talan.

I den senare avgivna redogörelsen rörande granskningen av avvitrningsförslagen angående Vilhelmina och Stensele-Tärna avvitrningslag hade advokatfiskalsämbetet i stort sett haft att framställa samma anmärkningar som beträffande avvitrningsförrättningarna inom Dorotea och Sorsele avvitrningslag, varjämte tillkommit ett par andra anmärkningspunkter.

Kungl. Maj:t har i föreliggande proposition tagit till utgångspunkt de av kanslisekreteraren Berglöf framlagda förslag. Beträffande de mot avvittringen i Dorotea och Sorsele framställda anmärkningar uttalar departementschefen, att han i stort sett ansåge sig kunna avsluta sig till vad Berglöf med avseende därå anfört. Departementschefen konstaterade, att alla hörda myndigheter, vilka yttrat sig rörande avvittringsarbetets utförande, vore ense om, att felaktigheter blivit begångna. Han ansåge emellertid, vad anginge frågan om billigheten av att strängt tillämpa gällande avvittringsbestämmelser, det icke kunna förnekas, att en dylik tillämpning i vissa fall kunde medföra olägenheter för den enskilde. Man måste dock, såsom kammarkollegiet med skärpa framhållit, avvisa en uppfattning, som överläte åt avvittringspersonalen att efter eget godtycke pröva författningarnas lämplighet och frågan, huruvida de borde komma till efterföljd, samt bestämma den nya ordning, vilken såsom för ändamålet bäst borde träda i stället.

Om man sålunda, säger departementschefen, måste fasthålla, att väsentliga felaktigheter till kronans nackdel blivit begångna, torde emellertid vid frågans bedömande icke kunna bortses därifrån, att författningarna i vissa delar icke syntes taga nödig hänsyn till förhållandena sådana de i verkligheten föreläge inom avvittringslagen. Övervägas borde, om en återförvisning för förnyad prövning enligt författningarna kunde vara önskvärd ur statens synpunkt eller om kronan borde söka möjliggöra avvittringens fullbordande på de grunder förslagen innebure.

Departementschefen ställer sig, med stöd jämväl av de hörda myndigheternas uttalanden, utan tvekan på den ståndpunkten, att staten syntes böra avstå från de rättsanspråk på skogsmark och utängar den med stöd av författningarna skulle kunna göra gällande. Härvid borde man emellertid tillse, att statsmakterna rörande ett från deras sida gjort medgivande om avvittringsförslagets godkännande i föreliggande skick icke bunde sina händer gent emot enskilda delägare, som tilläventyrs kunde vilja söka uppnå större fördelar, än enligt förslagen skulle tillkomma dem, samt i sådant ändamål anföra besvär över av Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelade godkännande utslag. I överensstämmelse med ett av kammarkollegiet framställt förslag borde underhandlingar upptagas med vederbörande delägare och med dem söka träffas formliga föreningar angående förslagets godkännande. I händelse föreningarna icke komme att biträdas av alla delägare eller omfatta varje fråga, borde överlämnas åt Kungl. Maj:t att bedöma, huruvida tvistefrågan kunde vara av sådan omfattning och betydelse, att på grund

därav medgivande för kronans del till avvitringsförslagens godtagande icke borde ifrågakomma.

Lika med kanslisekreteraren Berglöf ansåg departementschefen, att i samband med avvitringsförslagens eventuella godkännande borde upptagas spørsmålet om ströängsfrågans lösning inom ifrågavarande trakter, så att medgivande från statsmakternas sida om godkännande av avvitrningen i föreliggande skick borde bindas vid ett förbehåll från kronans sida, som vore ägnat att möjliggöra en dylik åtgärds genomförande. Samtliga myndigheter, som yttrat sig i ärendet, hade jämväl framhållit betydelsen för jordbruket därav, att den jordbrukande befolkningen förmåddes övergå från det nu använda extensiva systemet med bruk av ströängar till en rationellare ordning med odling av mark i närheten av bostäderna. Bland andra hade lantbruksstyrelsen och Kungl. Maj:ts befallningshavande erinrat om de sociala och folkpolitiska fördelar, som skulle vinnas med en sådan ordning, vilken skulle innebära ett betydande framsteg i utvecklingen och i avsevärd grad bidra till befolkningens välbefinnande. Men icke blott de nu hörda myndigheterna vore ense därom, utan alla auktoriteter, som yttrat sig i ämnet, hade varit av samma uppfattning.

Såsom framginge av den utav doktor Haglund år 1914 i ämnet verkställda utredning samt av den berättelse, som avgivits av 1915 års av honom ledda kommission, samt jämväl vore genom erfarenheten bestyrkt, förefunnas i förevarande trakter goda möjligheter att införa ett lämpligare jordbrukssystem och därigenom även förbättra befolkningens ställning.

Avvittringen erbjöde ett icke mera återkommande tillfälle att främja berörda betydelsefulla utveckling. Åtskilliga svårigheter av praktisk och rättslig art, som annars förefunnas för ströängarnas återförvärvande under kronan, kunde genom denna frågas förbindande med avvitrningen undgås, varförutom man med hänsyn till de stora fördelar, som vid sidan av författningen genom föreliggande avvitringsförslag beretts befolkningen, kunde vänta bättre förståelse och medverkan från dennas sida vid en jordbruksreforms genomförande.

Det av kanslisekreteraren Berglöf upprättade förslag till tilläggsavvittring har departementschefen ansett kunna läggas till grund för ett återförvärv av ströängarna och jordbruksnäringens därmed sammanställda främjande. Departementschefen har emellertid, bland annat med föranledande av de erinringar, vartill förslaget givet anledning från de myndigheter, vilka bliva däröver hörda, ansett nödigt att i detsamma

vidtaga åtskilliga ändringar och tillägg; och har nu över det sålunda omarbetade författningsförslaget riksdagens yttrande inhämtats.

Nämnda förslag innebär i sina huvuddrag, att i blivande utslag angående allmän avvitrning i Dorotea och Sorsele socknar införes förbehåll om skyldighet för hemmansägare och nybyggare att, i den mån genom tilläggsavvittring bestämmes, till kronan avstå slätterängar utanför hemmanens eller nybyggenas egentliga ägoområden ävensom i den utsträckning, så prövas nödigt för fyllande av annan fastighetsbehov av odlingsmark, odlingsbart område, som vid avvitrningen under beteckningen av impediment tillagts fastighet inom dess föreslagna skifte. Från detta stadgande undantagas emellertid ängslägenheter i Sorsele socken, vilka ligga invid vissa angivna större vattendrag och i allmänhet torde utgöras av mera växtkraftiga ängar, som årligen kunna skördas. Under stadgandet inbegripas ej heller ängar, som ligga i omedelbart samband med fastighetens egentliga ägoområde eller förut uppodlats till åker. Ersättning för ängarna skall utgå medelst bekostande av odling å viss för ändamålet utsedd mark, vilken icke i något fall må vara längre bort belägen från bopplatsen än fem kilometer. Annan fastighet tillhörigt område må icke tillgripas såsom odlingsområde i annat fall, än att detsamma såsom impediment tilldelats fastigheten. Uttages till odlingsmark område, som varit insynat under fastighet, skall vid odlingsersättningens bedömande hänsyn tagas till den avkastning, som förut tagits från området. Utväljes till odlingsområde mark, som med impedimentbeteckning tillagts annan fastighet, skall ersättning ej lämnas för marken. Till odlingsområde skall enligt förslaget uttagas så stor areal odlingsbar jord, att avkastningen av densamma med beräkning av en årlig höskörd om 1,700 kilogram för hektar motsvarar den myckenhet hö, som vid allmänna avvitrningen beräknats kunna skördas å ängarna. I första rummet skall till odlingsmark utväljas myrmark eller i allmänhet mark, som kan odlas med minsta kostnad. Medelkostnaden för uppodling av den jord, som till odling anvisas en fastighet, må emellertid icke utan särskilt medgivande av Kungl. Maj:t överstiga 800 kronor för hektar. Odlingsersättningen får av fastighetens ägare uppbäras av statsmedel i sådan ordning, att en femtedel utbetalas, så snart slutligt beslut rörande tilläggsavvittringen föreligger, två femtedelar då så mycket fullgjorts, som motsvarar halva odlingskostnaden, samt återstående två femtedelar, då arbetet är fullgjort. Utan att vara underkastad preskription skall ersättningen under tiden inestå för fastighetens räkning och sedermera utbetalas till den, vilken såsom ägare eller nybyggare innehar fastigheten vid tiden för arbetenas av-

synande. I varje fall skall tillses, att fastighet efter avträdande av ängar i enlighet med i författningen givna föreskrifter har i reserv odlingsbar mark, som uppgår till minst lika stor areal, som det uttagna odlingsområdet. För att bereda en övergång till den nya ordningen skola fastighetsinnehavarna äga att under 10 år, efter det beslut om ängarnas avstående meddelats, bruka ängarna.

De för odlingsområdenas uttagande nödiga förrättningar utföras enligt förslaget av en särskild avvitringsnämnd, bestående av en lantmätare, en jordbrukskonsulent eller person med jämförlig utbildning samt en person, som utan att behöva äga dylik utbildning, besitter praktisk insikt i jordbruk. Denna nämnd, som skall stå under Kungl. Maj:ts befallningshavandes tillsyn, har att uppgöra plan för odlingen, innefattande dataljerad beräkning av kostnaderna för densamma samt för den odlade markens första gödsling (förrådsgödsling) med erforderlig konstgödsel ävensom, i händelse uppförande av bro i något fall skulle finnas oundgängligen nödvändigt för odlingsområdes brukande, för sådan bro. Av nämnden upprättat förslag till tilläggsavvittring för varje fastighet skall insändas till Kungl. Maj:ts befallningshavande, som beslutar i ärendet. Över Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut må besvär anföras hos Kungl. Maj:t.

Över tilläggsavvittringen och odlingsförslagen skola i nödig mån upprättas kartor; och skall av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnad lantmätare förrätta utstakning av odlingsområde, som ej är beläget inom fastighets egentliga ägområde, varjämte han på konceptkarta över allmänna avvitringen skall inlägga sådant område ävensom i de vid allmänna avvitringen förda längder verkställa erforderliga anmärkningar rörande förändringar i ägovälde.

Kostnaderna för genomförande inom Dorotea och Sorsele avvitringslag av en dylik tilläggsavvittring hava av departementschefen beräknats till 150,000 kronor; men har på grund av svårigheterna att beräkna kostnadssummans belopp det anslag, som kunde komma att av riksdagen för ändamålet beviljas, ansetts böra erhålla karaktären av förslagsanslag. Med dessa kostnader hava jämförts de utgifter, som kunde påkrävas för inlösen för nomadlapparnas räkning av en del ängar inom Dorotea och Sorsele. Och anser departementschefen att, även om till ovannämnda summa 150,000 kronor finge läggas de dock mindre betydande utgifterna för själva arbetet med tilläggsavvittringens utförande, en rationell lösning av ströängsfrågan på sätt nu föreslagits knappast torde komma att ställa sig dyrare än det begränsade ängsförvärv, som skulle bli en följd av nämnda inlösen.

Departementschefen framhåller vidare, att, såsom av det ovan anförda framginge, det av kanslisekreteraren Berglöf framställda förslaget avsåge endast Dorotea och Sorsele avvitringsområden, enär vid förslagets utarbetande avvitringsförslagen för Vilhelmina och Stensele-Tärna avvitringslag ännu icke blivit avlämnade än mindre föremål för granskning. Kammaradvokatfiskalsämbetet hade emellertid numera genomgått sistnämnda förslag. Härvid hade befunnits, att de flesta av de felaktigheter, vilka blivit iakttagna med avseende å avvitrningen inom Dorotea och Sorsele, återfunnes jämväl i berörda förslag, varjämte ytterligare anmärkningar framställdes, vilka dock ej egentligen invercade på kronans rätt. Enär ämbetets omförmälda granskning, vilken helt nyligen blivit till Kungl. Maj:t avlämnad, ännu icke hunnit bliva föremål för en mera ingående behandling, samt ej heller vederbörande myndigheters yttrande kunnat däröver inhämtas, kunde med stöd därav i detta sammanhang ej avgivas något omdöme rörande det sätt, varpå avvitrningen kommit till utförande. Man hade emellertid grundad anledning till den förmodan, att åtskilliga av de anmärkningar, som framställdes rörande Dorotea och Sorsele, skulle kunna göras jämväl mot dessa förslag. På grund härav syntes man kunna förutse, att det torde möta svårigheter för vederbörande myndighet att meddela fastställelse å förslagen. Under sådana förhållanden och då ett uppskov till nästa riksdag med en behandling motsvarande den, som nu ifrågasattes beträffande avvitringsförslagen för Dorotea och Sorsele, skulle åstadkomma ett betydande dröjsmål med den slutliga handläggningen av avvitrningen i Vilhelmina och Stensele-Tärna samt därav följande olägenheter, ansåge departementschefen, att redan nu borde från riksdagen begäras ett uttalande, som gjorde det möjligt för Kungl. Maj:t att, i händelse närmare utredning visade, att därvid icke förekomme, på kronans rätt invercande, väsentliga felaktigheter av annan art än de, som anmärkts i fråga om avvitrningen i Sorsele och Dorotea, förklara hinder från Kungl. Maj:ts och kronans sida ej möta för avvitringsförslagets fastställande.

De över kanslisekreterare Berglöfs betänkande hörda myndigheter hava framhållit lämpligheten av, att den ifrågasatta tilläggsavvitrningen utsträcktes att omfatta även Vilhelmina samt Stensele-Tärna avvitringslag, där samma förhållanden vore rådande som i de båda övriga avvitringslagen. Även departementschefen ansåge, att samma skäl, som motiverade indragning av ströängarna inom Dorotea och Sorsele, talade för genomförande av samma förfarande i Vilhelmina och Stensele-Tärna, samt att det upprättade förslaget med några mindre jämkningar kunde lända till efterrättelse även vid en sådan förrättning.

Kostnaderna för en dylik utvidgad tilläggsavvittring kunde ej nu beräknas. Det syntes departementschefen även mindre nödvändigt att för tilläggsavvittringens utförande inom något av ifrågavarande avvitringsområden av innevarande års riksdag begära anslag i vidare mån, än att framställning borde göras om riksdagens medgivande, att det av 1912 års riksdag på extra stat för år 1913 anvisade förslagsanslaget å 52,000 kronor för förvärvande för renskötselns behov av vissa inom Sorsele och Dorotea socknar belägna områden finge med ett till nämnda summa fastställt belopp i stället användas till gäldande av kostnaderna för återförvärvande enligt föreslagna bestämmelser av ströängar inom förevarande fyra avvitringslag. Ovannämnda belopp torde under första året vara för ändamålet väl tillräckligt.

Kostnaderna för avvitringsnämnden och lantmätare samt löpande utgifter för förrättningarna ävensom för syneman har ansetts böra utgå av förslagsanslaget till skiften och avvitringar.

I herr Hellbergs motion har i huvudsak framhållits följande.

De förhållanden, varom här vore fråga, vore av mycket säregen art, och de personer, som verkställt föreliggande utredning, torde i allmänhet icke kunna anses äga större praktisk erfarenhet rörande desamma, och av någon ingående speciell kännedom om förhållandena i orten torde knappt någon av dem vara i besittning. Befolkningen i orten hade icke varit i tillfälle att få del av de föreliggande förslagen och någon representant för densamma hade icke beretts tillfälle att deltaga under förarbetena. På grund av dessa och jämväl andra omständigheter syntes giltiga skäl förefinnas för riksdagen att innevarande år undandraga sig prövningen av och därmed ansvaret för de förslag, som innehölles i propositionen.

Ströängsproblemet syntes böra upptagas i ett sammanhang för samtliga orter, som därav berördes, och önskvärt vore om i ett sammanhang kunde behandlas även andra på dagordningen stående lagstiftningsfrågor, som anginge näringsförhållanden i orten eller förhållandet mellan den bofasta och nomadiserande befolkningen.

Beträffande de upprättade förslagen till allmän avvittring hade författningsenlig granskning av desamma ännu ej skett. Särskilt vidkommande Vilhelmina och Stensele-Tärna avvitringslag hade skriftväxlingen ej hunnit längre, än att en av kammaradvokatfiskalsämbetet avlåten underdånig inläga inkommit till jordbruksdepartementet. Det ville synas, som om frågan om förslagens godkännande framkommit för tidigt. Motionären ansåg sig emellertid icke böra framställa ett yrkande

Herr Hellbergs motion.

på rent avslag av propositionen, utan ville motionären se till vad som kunde anses bärande i densamma.

Härvid upptages först till bedömande spørsmålet om avvitringsförslagens godkännande, och uttalar motionären den uppfattningen, att det ville synas, som om ingen av de mot nämnda förslag framställda anmärkningarna vid ett närmare skärskådande kunde vidhållas, åtminstone icke i betraktande av det summariska förfarande, som varit stadgat. Till stöd för detta påstående genomgår motionären särskilda av de viktigare anmärkningspunkterna och framlägger med avseende å dem i stort sett samma synpunkter, vilka av lantmäteristyrelsen gjorts gällande, varjämte han för vissa fall åberopar dels en såsom bilaga till motionen fogad framställning rörande avvitringen, vilken framställning, som finnes omnämnd å sid. 132 i propositionen, blivit till Kungl. Maj:t ingiven av ombud för den bofasta befolkningen inom en del av förevarande avvitringslag, dels ock advokatfiskalsämbetets i kammarkollegiet underdåniga utlåtande i ärendet den 4 mars 1916. Motionären kommer till den slutsatsen, att det ville synas, som om det ur synpunkten av kronans rätt knappast funnits giltig anledning för Kungl. Maj:t att underställa avvitringsförslagen riksdagens prövning; och torde anledning saknas för riksdagen att ur synpunkten av kronans rätt motsätta sig förslagens godkännande. Tvekan huru härmed borde förfaras syntes däremot med skäl kunna uppstå, då man övervägde frågan med hänsyn till vad i ärendet upplysts om otillräckligheten av de områden, som tilldelats de mindre hemmanslotterna intill $\frac{4}{64}$ och $\frac{5}{64}$ mantal. Det resultat, som i denna del föreläge, vore beroende på ett förbiseende vid tillkomsten av 1909 års avvitringsförfattning. Denna fråga borde ej lämnas åsido, och motionären kunde icke för sin del, såsom i propositionen skett, lita till åtgärder, som skulle möjliggöra för fastighetsinnehavarna att genom köp på billiga villkor från statens skogar eller allmänningarna bereda sig tillgång till den felande virkeskvantiteten. Att på grund av sistberörda förhållande ifrågasätta ett underkännande av förslagen syntes motionären så mycket mindre böra ifrågakomma, som felet låge hos författningen och icke berodde på oriktig tillämpning av densamma. Förhållandet syntes lämpligen kunna regleras vid den ifrågasatta tilläggsavvitringen, och endast under förutsättning att så komme att ske, ansåge motionären, att riksdagen borde för sin del förklara, att hinder ej mötte för avvitringsförslagens godkännande.

Vad anginge de föreningar om förslagens godkännande, vilka av Kungl. Maj:t föreslagits skola träffas med vederbörande rättsägare, fram-

hålles, att den föreslagna utvägen kunde befaras komma att väcka till liv en hel del anspråk, som eljest aldrig kommit att framställas, och att anlåtande av densamma komme att motverka det syfte, som avsetts. Underskrevs icke föreningarna av alla, komme de att sakna betydelse. Gången, anser motionären, borde bliva, att sedan Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelat utslag, kronans ombudsman reservationsvis anförde besvär, och att man därefter avvaktade, huruvida sådana komme att anföras av enskilda. Utebleve dessa, återkallades givetvis kronans besvär. Anfördes däremot besvär av enskilda, kunde man tänka sig, att underhandling med dem öppnades.

De av Kungl. Maj:t i propositionen föreslagna villkor för avvittningsförslagets godkännande anser motionären böra bortfalla. Innebördens av dessa villkor vore, att kronan skulle med framhävande av felen och med hot om avvittningens slopande eller dess omarbetning söka framtinga godkännande av såväl de föreliggande förslagen som en efteravvittring, vars resultat icke föreläge vid den tidpunkt, då godkännandet skulle givas.

Beträffande slutligen det framlagda förslaget till tilläggsavvittring uppdrager motionären en jämförelse mellan de områden, som efter avvittningens godkännande skulle komma att disponeras av de bofasta å ena sidan samt lapparna å den andra sidan; och finner motionären, att de senares områden bliva mångdubbelt större. Förslaget ginge ut på, säger motionären, att ströängarna, vilka i runt tal innehölle 20,000 hektar, och vilka åtminstone till hälften finge anses utgöra den för odling bäst lämpade marken i trakten, skulle med obetydliga undantag utan vederlag i mark fråntagas hemmanen och därmed såsom belägna ovan odlingsgränsen även undandragas odling. Ersättning för ängarna skulle enligt förslaget utgå med i runt tal 24 kronor för hektar och utbetalas endast i mån av verkställt arbete. Beträffande särskilt Dorotea och i all synnerhet Sorsele socken vore tillgången på för odling lämplig mark invid gårdarna synnerligen ringa och även av dålig beskaffenhet. En del av de marker första kommissionen upptagit såsom odlingsbara måste anses otjänliga till odling; och åberopas till stöd härför ett utdrag ur den av kommissionen avgivna beskrivning av undersökta områden. Förslaget innebure en synnerlig hårdhet för att icke säga orättvisa mot befolkningen. Utan fara för renskötseln kunde säkerligen stora delar av ängarna eller däremot svarande mark bibehållas eller tilläggas de enskilda.

Enligt motionären borde, såsom ifrågasatts av lantbruksstyrelsen och byråchefen Eriksson i lantnäteristyrelsen, vilken uttalat en mot styrelsen skiljaktig mening (såsom bilaga vidfogad motionen), utbytet

av ängarna ske efter gradering. Talet om att kronan vore ägare av impediment, som fölle inom fastigheternas egentliga ägoområden, vore rättsvidrigt. Vidare framhålles förutom annat, att befolkningen enligt 1879 års brev bibehållits vid ströängarna till dess ängarna kunde mot annan mark utbytas.

Motionären vitsordade, att i Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag i förhållande till förut utarbetat förslag gjorts en förbättring därutinnan, att jämlikt 11 § fastighet skulle garanteras ett reservområde för odling lika stort som själva odlingsområdet. Det vore emellertid förvånansvärt, att här icke gjordes undantag för äng och odlingsmark, som tilldelats fastigheter och tagits i beräkning vid skattetalets bestämmande. I allt fall borde man i billighetens intresse fordra, att vid beräkning av reserven, som uppenbarligen tilltagits alldeles för liten, inom fastigheten såsom äng och odlingsmark upptagen mark icke finge tagas i betraktande. Det syntes motionären angeläget, att förhållandena ordnades genom en verklig ägoreglering av till och med större omfattning än lantmäteristyrelsen ifrågasatt, särskilt i så måtto att i samband därmed de mindre ägototternas ägoområden utökades, i den mån sådant prövades erforderligt för deras tillgodoseende med skälig skogstillgång. Motionären ansåg även frågan om väg till odlingsområdena styvmoderligt behandlad i propositionen.

Beträffande avvitringsnämndens sammansättning upptager motionären lantmäteristyrelsens förslag och finner sig i allt fall böra uttala önskvärdheten av, att minst en inom orten, det vill säga länets lappmark, bofast jordbrukskunnig person deltagar.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ängar, som låge inom allmänning, liksom övriga återförvärvade ängar, tillfalla kronan. Detta borde ej ifrågakomma. Rätten till nyttjanderättsupplätelser av ängar borde tryggas. Detta vore nödvändigt jämväl för att fylla foderbehovet i svåra år och såsom en reserv för hemmanens framtida delning eller därest befolkningen skulle sakna medel att, sedan verkningarna av förråds-gödslingen upphört, anskaffa konstgödsel. Om lappagens bestämmelse om lapparnas skadeståndsskyldighet ändrades, torde hinder ej möta, att ängar såväl på allmänning som inom kronans marker upplättes såsom slätterlägenheter, och för uppodling av desamma borde ej heller hinder resas. I detta sammanhang framhölls, att man helt och hållet förbisett underhållskostnaden för odlingarna, liksom det förhållandet att ängarna fordrade utomordentligt ringa sådan. Den tidsperiod av tio år, varunder befolkningen, enligt vad som i förslaget förutsattes, skulle lägga om sin lanthushållning, vore alltför kort.

Vidare påpekar motionären, att giltigheten av 1909 års lag om uteslutande tills vidare av rätten att erhålla laga skifte torde efter avvittningens avslutande böra upphävas för ifrågavarande trakter.

Vidkommande frågan huruvida förevarande författningsförslag hade egenskapen av administrativ författning eller civillag har motionären ställt sig på lantmäteristyrelsens ståndpunkt, och anser sålunda, att författningen bort tillkomma i den ordning, som för civillag finnes stadgad.

I anslutning till det anförda framhåller motionären, att det vore angeläget, att man ej ginge alltför bröstganges till väga, utan syntes det böra tagas i övervägande, huruvida icke inlösen av ströängar ovan odlingsgränsen kunde ske i skilda omgångar. Den erinran, som försports mot en reglering av det slag motionären ifrågasatt, nämligen att en sådan innebure en delvis ny avvittning, kunde ej tillmätas större betydelse. Kunde en sådan reglering ske nedom odlingsgränsen, borde det möta mindre betänkligheter att företaga densamma ovan nämnda gräns. Kostnaden för dess genomförande torde visserligen bliva något större än för en tilläggsavvittring enligt förevarande förslag, men detta torde icke få spela någon roll i betraktande av sakens stora betydelse. På sätt såväl Kungl. Maj:ts befallningshavande som byråchefen Eriksson framhållit, hade förslaget om tilläggsavvittring icke något ovillkorligt sammanhang med frågan om godkännande av de föreliggande avvittningsförslagen, och såsom en stor egendomlighet måste anses, att förslag förelades riksdagen till en författning, som berörde endast två av de fem socknar, varom fråga vore.

Till ytterligare upplysning i ämnet hänvisades till ett av kommunalstämman i Sorsele socken den 9 april 1916 gjort uttalande, vilket såsom bilaga fogats till motionen.

Förevarande proposition omhandlar två särskilda med varandra inbördes sammanhängande frågor. Å ena sidan hemställes om förklarande från riksdagen, att riksdagen för sin del medger, att utan hinder av begångna felaktigheter förslagen till avvittning inom ifrågakomna fyra avvittningsslag må, såvitt berör kronans rätt, vinna fastställelse. Å andra sidan åsyftas att för omförmälda trakter bringa ströängsfrågan till lösning genom en särskild förrättning (tilläggsavvittring) avseende ströängarnas återförvärv i största utsträckning till kronan samt i samband därmed införande av ett mera ekonomiskt jordbrukssystem än det, som för närvarande tillämpas därstädes. Föreningsbandet mellan dessa frågor ligger dels däri, att den enkla form, nämligen ett efter vissa grunder ordnat ägoutbytesförfarande, som föreslagits för ängarnas in-

Utskottet.

dragande, kan genomföras endast i anslutning till avvitrningen, dels däri att vid beräkningen av det vederlag, som bör utgå för ängarna, den vid avvitrningsförrättningarna verkställda uppskattningen av ängarnas avkastning skulle, till stor förenkling av förfarandet, läggas till grund, varjämte de lantmäteritekniska åtgärder, som krävas, lättast utföras såsom en fullföljd och komplettering av avvitrningen, dels ock däri att när avvitrningens avslutande måste föra med sig en ny ordning i äganderätts- och jordförhållandena, hemmansägare och åbor torde komma att vara mera intresserade för de nyheter, som genom tilläggsavvitrningen äro avsedda att införas i traktens jordbruk.

Vid prövning av de utav Kungl. Maj:t till förevarande frågors lösning föreslagna huvudgrunder har utskottet ansett sig böra tillstyrka riksdagen att i huvudsak bifalla vad därutinnan hemställts.

Vad först vidkommer spörsmålet om godkännande av de föreliggande avvitrningsförslagen är påtagligt och har jämväl icke blivit från något håll bestritt, att vissa formella oriktigheter blivit med avseende å desamma begångna, och att bestämmelserna i de för avvitrningens genomförande givna författningar i flera avseenden icke tagits till efterföljd. I andra fall har rörande föreliggande bestämmelsers tolkning av lantmäteristyrelsen liksom i den av herr Hellberg i ärendet väckta motion, vilken i stort sett synes upptaga de av styrelsen framställda synpunkter, gjorts gällande en annan mening än den, som i överensstämmelse med de åsikter, vilka blivit uttalade av kammarkollegiet och advokatfiskalsämbetet därstädes samt Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län med flera, bildat utgångspunkten för Kungl. Maj:ts proposition. Särskilt har fråga uppstått, rörande i vad mån avvikelserna från författningarna varit betingade av omständigheterna, samt angående omfattningen av den förlust, som må hava genom de begångna felaktigheterna drabbat kronan. Naturligt är, att utskottet icke kan pröva i vad omfattning de mot förslagen riktade anmärkningarna äro berättigade eller storleken av nämnda förlust, rörande vilken i det skick ärendet föreligger endast i vissa avseenden kunnat nämnas rent approximativa siffror. Utskottet må emellertid konstatera, att Kungl. Maj:ts befallningshavande, som har att i första hand för eventuell fastställelse pröva avvitrningsförslagen, rörande avvitrningen inom Dorotea och Sorsele, vilka förslag blivit föremål för närmare granskning, i sitt underdåniga utlåtande i ärendet uttalat, att »nu berörda felaktigheter synas Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i och för sig vara av beskaffenhet, att de därmed behäftade förslagen av sådan anledning icke borde fastställas; och skulle vid deras prövning enbart komma till beaktande de grunder, som överensstamma

med författningarnas föreskrifter, torde, enligt Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes förmenande, en återförvisning av ärendet icke gärna kunna undvikas.» Advokatfiskalen i kammarkollegiet, vilken det tillkomme att i fall av befogenhet fullfölja kronans talan emot av Kungl. Maj:ts befallningshavande över avvitringsförslag meddelade utslag, har i avgivet underdånigt utlåtande anfört, att »av vad advokatfiskalsämbetet ovan anfört samt av den granskning i övrigt ämbetet med stöd av det föreliggande materialet verkställt av de beträffande Dorotea och Sorsele avvitringslag föreliggande avvitringsförslag, finner ämbetet otvetydigt framgå, att, för den händelse Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle få att upptaga sagda förslag till prövning med stöd ensamt av nu gällande författningar samt förslagen mot förmodan bleve av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande fastställda, ämbetet, sin plikt likmätigt, hade att emot sådant beslut fullfölja talan».

Hellre än att se förevarande avvitringsförslag återförvisade till ny behandling och det verkställda arbetet upprivet har Kungl. Maj:t ansett åtgärder böra vidtagas, som genom ett suspenderande av gällande föreskrifter möjliggjorde, att förslagen kunde godkännas. Enligt Kungl. Maj:ts mening hade genom förslagen kronan vid sidan av författningarna avhänts omfattande markområden, iföljd varav Kungl. Maj:t ansett sig böra hänskjuta frågan om godkännandet till riksdagens prövning.

Såsom i propositionen framhållits hava avvitringsförslagen rörande Vilhelmina och Stensele—Tärna ännu icke hunnit underkastas granskning i vidare mån, än att advokatfiskalen i kammarkollegiet genomgått desamma. Advokatfiskalen har emellertid i avgivet utlåtande ansett sig kunna uttala, att »av den granskning advokatfiskalsämbetet med stöd av det föreliggande materialet verkställt av ifrågavarande avvitringsförslag för Vilhelmina samt Stensele—Tärna avvitringslag finner ämbetet framgå, att — i trots av de åtgärder från avvitringsstyresmannens sida, vilka under senaste tiden av avvitringsarbetets förtgång rörande ifrågavarande avvitringslag förekommit för rättelse av förefintliga bristfälligheter eller eljest för iakttagande av det allmännas intressen — desamma, jämförda med gällande författningar, äro, i vad rör Eders Kungl. Maj:ts och kronans rätt, behäftade med brister, som skulle föranleda ämbetet att, om förslagen i föreliggande skick fastställdes, sin plikt likmätigt, emot sådant beslut fullfölja talan».

Att under sålunda föreliggande förhållanden och med hänsyn till de synnerliga olägenheter, som skulle uppstå genom avvitringsens återförvisande till ny behandling, framställning gjorts om riksdagens medgivande till förslagens godkännande har synts utskottet välbetänkt, och

torde ett motsatt tillvägagångssätt kunnat leda till avsevärda svårigheter.

Beträffande frågan, huruvida de föreliggande avvitringsförslagen rörande Dorotea och Sorsele avvitringslag, vilka redan varit föremål för granskning, kunna anses böra bli föremål för godkännande, instämmer utskottet härutinnan med Kungl. Maj:t, därvid utskottet tillika vill påpeka, att alla äro eniga om, att ett dylikt medgivande bör meddelas. De olägenheter, som skulle bli en följd av en återförvisning av förslagen och dessas omarbetande, äro påtagliga, så mycket mer som vid sådan utgång torde böra tagas under överbägande, huruvida icke vid nya förrättningar i olika avseenden ändrade grunder böra komma till användning. Det dröjsmål, som skulle uppstå vid en återförvisning, torde bli högst betydande samt komma att i hög grad menligt inverka på utvecklingen inom orten. Härtill kommer de synnerligen avsevärda kostnaderna, beräknade till flera hundratusen kronor, för nya förrättningar. I detta avseende må erinras om departementschefens beträffande Dorotea och Sorsele avvitringslag gjorda uttalande, att det torde ställa sig synnerligen tvivelaktigt, huruvida den skogsmark — och med hänsyn till dennas utmätande anses kronans förlust vara störst — kronan genom strängt fasthållande av gällande bestämmelser skulle kunna, utöver de i förslagen tillämnade kronoparksområdena, åt sig bevara, i värde motsvarade kostnaderna för förnyade avvitringsförrättningar inom samma avvitringslag. Även om de enskilda delägarna i vissa avseenden, till förlust för kronan, gynnats genom avvitrningen, föreligga dock åtskilliga omständigheter, som tala för att de må behålla vad som för mycket tillagts dem. Särskilt gäller detta skogsanslag, som, utöver vad författningarna medgiva, må hava tillkommit de mindre brukningsdelarna. Den i ärendet lämnade utredningen ger vid handen, att den husbehovskog, som tillagts dessa, torde vara väl knapp, och skogsområdena torde hava utmätts än mindre, om författningarnas föreskrifter tagits till noggrannare efterföljd.

Enär särskilt med stöd av advokatfiskalsämbetets uttalande anledning finnes antaga att liknande förhållanden föreligga med avseende å Vilhelmina och Stensele—Tärna avvitringslag som beträffande Dorotea och Sorsele, torde åt Kungl. Maj:t, på sätt föreslagits, böra överlåtas, att i händelse vidare utredning rörande avvitrningen i förstnämnda avvitringslag skulle giva vid handen, att därvid icke förekomma, på kronans rätt inverkan, väsentliga felaktigheter av annan art än de, som anmärkts under granskningen av avvitringsförslagen rörande Sorsele och Dorotea, medgiva godkännande även av förslagen rörande Vilhelmina och Stensele—Tärna.

Departementschefen har tänkt sig, att ett godkännande av förslagen skulle göras beroende av, huruvida delägarna komme att för sin del anföra besvär över blivande avvitringsutslag. Sedan nämligen förslagen på förhand blivit godkända av Kungl. Maj:t och desamma med anledning därav vunne Kungl. Maj:ts befallningshavandes godkännande, kunde inträffa, att enskild delägare besvärade sig över Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut. Genom sitt förut lämnade godkännande av förslagen hade Kungl. Maj:t därvid för sig omöjliggjort att gent emot nämnda besvär framkomma med de erinringar, vilka med stöd av vid avvitrningen begångna felaktigheter eljest varit möjliga. Till förekommande härav har departementschefen föreslagit, att med vederbörande rättsägare borde söka iståndbringas föreningar, som då tydligen närmast skulle gå ut på, att staten för sin del medgäve att godkänna avvitringsförslagen i föreliggande skick, samt att vederbörande rättsägare å sin sida förklarade sig nöjda med ett Kungl. Maj:ts befallningshavandes utslag, varigenom förslagen fastställdes.

Herr Hellberg har i sin motion ansett ett dylikt tillvägagångssätt mindre välbetänkt; och har i sådant hänseende framhållits, att erfarenheten från närliggande förhållanden gäve vid handen, att den föreslagna utvägen kunde befaras komma att väcka till liv en hel del anspråk, som eljest aldrig skulle framställts, och att anlitande av nämnda utväg komme att motverka det syfte, som avsetts. Enligt motionären borde gången bliva, att sedan Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelat utslag, kronans ombudsman reservationsvis anförde besvär, och att man därefter avvaktade, huruvida sådana komme att anföras av enskilda. Utebleve besvär från deras sida, skulle givetvis kronans besvär återkallas. Anfördes däremot besvär av enskilda, kunde man tänka sig, att underhandlingar med dem öppnades.

I överensstämmelse med motionären anser utskottet det kunna dragas i tvivelsmål, huruvida den av Kungl. Maj:t föreslagna ordningen i förevarande avseende kan anses lämplig. Det torde kunna förutses, att stora svårigheter skola uppkomma att åvägabringa föreningar av föreslaget innehåll. Med den utgångspunkt, varifrån utskottet utgått, innebär det av herr Hellberg föreslagna tillvägagångssättet dock icke någon lösning. Motionären torde utgå från, att avvitringsförslagen, utan att godkännande i sådant hänseende lämnas från statsmakternas sida, kunna fastställas av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Såsom ovan framhållits synes emellertid föga utsikt förefinnas, att detta skall bliva fallet, utan torde själva medgivandet från Kungl. Maj:ts sida komma att läggas till grund för en fastställelse. Under sådana omständigheter föreligger

samma situation som den, varifrån Kungl. Maj:t i sitt förslag om föreningar utgått. Det synes utskottet emellertid ej uteslutet, att en mera praktisk utväg skall kunna utfinnas för lösande av frågan, och torde fördensskull möjlighet därtill böra hållas Kungl. Maj:t öppen. Utskottet vill fördensskull tillstyrka, att det föreslagna tillståndet för Kungl. Maj:t att med vederbörande rättsägare träffa sådana föreningar om förslagens godkännande, som lämna utsikt till avvitringsens avslutande inom en snar framtid, upptager ett generellt medgivande för Kungl. Maj:t att för vinnande av nämnda ändamål träffa nödiga åtgärder beträffande kronans rätt.

Den andra huvudfrågan, som i propositionen avhandlas, avser ströängsfrågans lösning beträffande förevarande trakter genom en särskild tilläggsavvittring samt denna förrättnings förbindande med den allmänna avvitrningen. Härvid möter då först spørsmålet om överhuvud ett återförvärvande till staten av ströängarna bör komma till stånd. Detta är en punkt, där meningsskiljaktigheter icke råda. Fördelarna av ett dylikt förvärv i sådan form, att den ersättning, som bör komma hemmansägare och åbor till del för ängarna, användes till odlingar närmare gårdarna, har ansetts ostridig. Även utskottet är övertygat om de synnerliga fördelar, som genom en dylik anordning skulle tillföras såväl staten som den enskilde. För staten är ängarnas förvärv av stor betydelse ej mindre ur renskötselns och skogsvårdens synpunkt än även med hänsyn därtill, att om möjligen framdeles förändrade förhållanden inom renskötseln skulle medgiva och i övrigt kunde anses lämpligt, att nya odlingsupplåtelse tillåtas i förevarande trakter ovan odlingsgränsen, det torde vara av största betydelse, att ängarna, vilka i många fall torde innehålla mark, som åtminstone i statens hand lämpligen kan disponeras för odling, innehavas av staten till bebyggelsens enhetliga ordnande och förhindrande av jordspekulation.

För den enskilde skulle ett avstående av ströängarna mot vederlag av uppodlad jord betyda en fullständig omläggning av jordbruket och övergång från ett mera improduktivt system utan möjlighet till avsevärd utveckling till rationella jordbruksmetoder, som måste i hög grad medverka till framåtskridandet inom orten.

Beträffande denna omläggnings förbindande med den allmänna avvitrningen har i herr Hellbergs motion uttalats, att ströängsproblemet syntes böra upptagas i ett sammanhang för samtliga orter, som därav berördes, d. v. s. Norrland och Dalarna. Denna åsikt kan icke av utskottet biträdas. Stora fördelar synas utskottet stå att vinna, för den händelse, när nu tillfälle därtill en gång står öppet, åtgärderna för

ängarnas återförvärv inordnas i avvitrtingens ram, isynnerhet då detta, såsom genom det föreliggande förslaget till tilläggsavvittring möjliggöres, kan ske utan att den allmänna avvitrtingen därigenom behöver fördröjas utan endast i en mindre betydande detalj lämnas öppen. Genom en dylik anordning blir det möjligt att på en gång slutgiltigt och i ett sammanhang reglera befolkningens äganderättsförhållanden. Den tidsbesparing, som för befolkningen härigenom vinnes, torde även bliva högst avsevärd, ty med visshet kan förutses, att om med ströängarnas återförläggande under kronan skulle anstå tills ströängsfrågan i sin helhet vunnit sin lösning, befolkningen ännu många år torde få vänta på sin jordbruksreform. Den allmänna avvitrtingens avslutande innebär jämväl ett synnerligen lämpligt tidsmoment för själva övergången till ett nytt jordbrukssystem. Befolkningen står inför i flera avseenden nya förhållanden. Utflyttade gårdar skola brytas upp och de nya möjligheter innehavet av bestämda ägområden innebära skola utnyttjas. Det synes utskottet, som om det då skulle vara lättare än annars att utbyta gamla vanor mot nya och som om det odlingsunderstöd, som skall lämnas för ströängarna, vid ett sådant tillfälle skulle komma till största nytta. Härtill kommer, att vid ströängarnas återförvärvande i samband med avvitrtingen kronan kan såsom vederlagsmark begagna sig av kronan tillhörig mark, vartill äganderätten annars genom den allmänna avvitrtingen överföres på de enskilda. Härigenom kan kronan även för vissa fall bidraga till åstadkommande av en rättvisare fördelning av tillgången på odlingsmark. En del hemman hava nämligen under form av oduglig mark eller impediment inom sina vid avvitrtingen utlagda egentliga ägområden bekommit till odling tjänliga mossar av sådan omfattning, att de jämte gårdens övriga odlingsmark måste anses vida överstiga behovet. Före avvitrtingen tillhöra dessa mossar staten, enär då till hemmanen icke hör annan mark, än som blivit till dem i behörig ordning upplåten, d. v. s. mark, som kan anses tillkomma dem genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes insyningsutslag. Genom att, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, vid avvitrtingens fastställande göra förbehåll om skyldighet för hemmansägare och nybyggare att utan ersättning avstå dylik såsom impediment betecknad mark skulle kronan bevara sin äganderätt till densamma och kunna förfoga över den så, att för en fastighet överflödig odlingsmark av omförmälda slag kunde tilläggas en annan fastighet. En dylik ägoreglering har syntts utskottet vila på billighetens grund och överensstämmer jämväl med lantmäteristyrelsens förslag till tilläggsavvittring.

En omedelbar lösning av ströängsfrågan innebär även en stor

fördel därutinnan, att de vid avvitrningen för beräkning av hemmanens mantal verkställda uppskattningarna rörande ströängarnas avkastning lämpligen kunna läggas till grund för beräkning av den ersättning, som bör utgå för ängarna. Härigenom förenklas i högsta grad utbytesförfarandet och sparas tid och kostnader. Vid ängarnas utbrytande från fastigheterna i sammanhang med allmänna avvitrningen kunna lätt åtgärder vidtagas för förrättningens sammanförande å kartor och handlingar med nämnda avvitrting, vilket innebär en stor fördel för överskådandet av vederbörande fastigheters innehav. Svårigheterna med odlingsområdenas sammanslagning med sina stamfastigheter, i den mån de icke redan tillhöra dessa, med flera dylika tekniska frågor ordnas även lätt i samband med avvitrningen. Slutligen torde ej få helt bortses därifrån, att genom de fördelar, som beredas hemmansägare och åbor genom avvitrningsförslagets fastställande i föreliggande skick, man har anledning förvänta, att dessa ställa sig mera förstående gent emot den nya ordning, som är avsedd att införas genom tilläggsavvitrningen.

Med stöd av vad sålunda anförts vill utskottet för sin del förorda att ströängsfrågan genom en särskild tilläggsavvitrting löses i samband med den allmänna avvitrningen.

Vad då beträffar de särskilda grunder för en sådan förrättning, vilka av Kungl. Maj:t framlagts till riksdagens yttrande, kräves för ett ingående bedömande av desamma särskild kännedom om förhållandena inom de trakter av Norrland, där bruket av ströängar ingår såsom ett led i jordbruksdriften. Även om en allmän överblick kan erhållas rörande lämpligheten av de principer, varå de av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna grundas, torde fördenskull i allmänhet verkningarna av förslagets detaljföreskrifter icke kunna av utskottet fullt överskådas.

I enlighet med vad förut anförts synes det utskottet, i överensstämmelse med den mening, som uttalats av alla vederbörande, vilka i ärendet avgivit yttrande, som om själva huvudprincipen i förslaget eller övergången från det primitiva jordbrukssystem ströängsbruket innebär till en mera rationell ordning med odling invid gårdarna vore i hög grad förtjänt att tagas till efterföljd såsom medgivande en utveckling till bättre levnadsvillkor för befolkningen. Jämlikt förslaget skulle denna omläggning möjliggöras därigenom, att ströängarnas innehavare tillförbundes att använda den kontanta gottgörelse, som av staten skulle komma dem till del för ängarna, på nyodlingar å gårdarna. Även denna anordning har vunnit bifall hos dem, som uttalat sig i saken, och synes jämväl utskottet tilltalande. Genom ett dylikt tillvägagångssätt vunnnes garanti för att nämnda gottgörelse komme fastighetsinne-

havarna till nytta även för framtiden och detta på ett sätt, som måste innebära ett framåtskridande för hela orten.

Båda dessa huvudgrunder i Kungl. Maj:ts förslag hava upptagits även av lantmäteristyrelsen i det av styrelsen upprättade förslaget till tilläggsavvittring, vilket förslag kommunalstämman i Sorsele i avgivet uttalande i frågan förordat att i huvudsak antagas. I förhållande till nämnda huvudgrunder äro de övriga bestämmelserna angående tilläggsavvittringen att betrakta mera som detaljer. Såsom ofta är fallet äro emellertid en del av dessa av minst lika stor eller kanske större betydelse för den enskilde än huvudgrunderna. I förevarande fall gäller detta särskilt frågorna om storleken och anordnandet av den ersättning, som bör utgå för ängarna, samt om övervinnandet av övergångstidens svårigheter.

I överensstämmelse med vad ovan anförts anser utskottet näppeligen möjligt att med tillräcklig säkerhet överblicka huru berörda frågor eller detaljspörsmålen i övrigt böra ordnas. Vissa huvudönskemål kunna framställas, men synes det utskottet böra stå Kungl. Maj:t öppet att efter sig företeende omständigheter vidtaga de jämkningar, vilka kunna anses av behovet påkallade vid lösningen av förekommande frågor och förrättningens genomförande. Härvid torde böra tagas under övervägande jämväl den ytterligare utredning, som i ärendet inkommit, sedan detsamma senast var föremål för Kungl. Maj:ts prövning, varjämte eventuellt tillfälle borde beredas befolkningen att vidare uttala sig i ämnet. Det torde ock böra stå Kungl. Maj:t öppet att vidtaga de modifikationer rörande detaljfrågorna, som kunna bli påkallade till följd av de erfarenheter, som under tilläggsavvittringens gång må vinnas. Denna befogenhet bör inrymmas åt Kungl. Maj:t även av det skäl, att tillräcklig utredning ännu icke torde föreligga för bedömande av frågan, huruvida de föreslagna bestämmelserna äro lika lämpade för förhållandena inom Vilhelmina och Stensele—Tärna avvittringslag som för de båda avvittringslag, vilka direkt avses i förslaget.

Beträffande frågan om de önskemål, som kunde vara att framställa med hänsyn till de blivande bestämmelserna om tilläggsavvittring, förekommer först spørsmålet om den ersättning, som bör utgå för ströängarna.

Enligt det av kansliskekreteraren Berglöf upprättade förslaget till tilläggsavvittring skulle vid bestämmandet av nämnda ersättning förfaras så, att avkastningen av ängarna uppskattades till vissa lass (= 425 kilogram) hö, med ledning varav uträknades hur stor areal odlingsmark behövdes för att efter en uppskattad avkastning av 1,700 kilogram för varje

hektar av samma mark i uppodlat skick erhålla fyra femtedelar av den myckenhet hö, som skördades å ängarna. Anledningen till att kansli-sekreteraren Berglöf ansåg sig kunna ifrågasätta, att höskörden från ängarna kunde uppvägas av en mindre kvantitet hö från odlingarna, vore att söka däri, att kvaliteten av höet från odlingsmarken, som komme att bestå av vanlig hårdvall, vore överlägsen kvaliteten av höet från ströängarna.

För uppskattningen av ströängarnas avkastning, vilken som nämnts skulle ligga till grund för gottgörelsens fastställande, har Berglöf ansett sig kunna utgå från de i sådant hänseende vid avvitringsförrättningarna i och för mantalets bestämmande verkställda beräkningarna.

I sitt yttrande över kansli-sekreteraren Berglöfs förslag har lantmäteristyrelsen uttalat, att det icke överensstämde med billighet att göra avdrag med en femtedel av den beräknade nuvarande höskörden å ströängarna, varjämte styrelsen ansåge sig icke kunna tillstyrka, att varje möjlighet till prövning bleve utesluten vad anginge den vid den allmänna avvitringen skedda uppskattningen av höavkastningen. Styrelsen föreslog fördenskull, att odlingsområdet borde få den storlek, att foderavkastningen därav, med beräkning av en årlig höskörd av ovan angivna storlek eller 1,700 kilogram för varje hektar odlad jord, efter avdrag av vad därå redan bärgades, motsvarande den myckenhet hö, som avträdd lägenhet lämnade enligt den uppskattning därav, som skett vid allmänna avvitringen, därest densamma icke vore uppenbart oriktig i förhållande till den uppskattning, som inom avvitringslaget verkställts å lägenhet av enahanda beskaffenhet.

Departementschefen kan sägas hava gått en medelväg mellan kansli-sekreteraren Berglöfs och lantmäteristyrelsens förslag. Väl anser departementschefen av anförda skäl och med hänsyn till statens intressen mindre berättigat att helt jämnställa det hö, som erhöles från de odlade vallarna, med det å ströängarna skördade höet. Departementschefen framhåller emellertid den särskilda vikten av att skaffa så starka garantier som möjligt för, att befolkningen ej bleve lidande på den ifrågasatta regleringen, varvid borde tagas i betraktande, att det ej kunde förutsättas, att insikten om sättet för odlingarnas rätta brukande och hävdande skulle redan från början bliva så allmänt spridd, att avkastningen städse kunde hållas vid normal kvantitet. Med anledning härav och då befolkningen törhända ej så lätt kunde sätta sig in i skillnaden mellan de olika hösorternas värde föreslog departementschefen, att vid odlingsersättningens beräkning hö från odlingarna och från ängarna jämnställdes.

Styrelsens förslag att prövning skulle kunna ske rörande riktigheten av den vid avvitrningen verkställda uppskattningen av ströängarnas avkastning upptogs däremot icke av departementschefen, efter vad det vill synas av den anledning att förfarandet vid tilläggsavvitrningen därigenom skulle invecklas. De jämförelsevis enkla former, varunder nämnda förrättning skulle komma att utföras, har synts departementschefen vara en av de största fördelarna med kanslissekreteraren Berglöfs förslag.

I likhet med departementschefen är utskottet av den mening, att det är av största vikt, att visshet kan råda därom, att det föreslagna sättet för ströängsfrågans lösning och den nya ordning, som man avser att i samband därmed införa i traktens jordbruk, lända befolkningen till nytta samt äro ägnade att lätta utkomstmöjligheterna och höja välståndet. En förutsättning för det nya jordbrukssystemets framgång är att det även av befolkningen själv mottages såsom ett medel till utveckling och icke som ett hinder däremot. Väl synes Kungl. Maj:ts förslag i rätt vidsträckt mån träda befolkningen till mötes, men på grund av de särskilda omständigheter, som föreligga, har det synts utskottet, att staten bör visa en särskild frikostighet för att därigenom skapa ytterligare garantier för trygghandet av en säker utgång av det föreslagna och hittills vid utförande i den omfattning, varom här är fråga, oprövade tillvägagångssättet.

I sådant ändamål vill utskottet föreslå, att ersättningen för ströängarna sättas icke oväsentligt högre än av Kungl. Maj:ts föreslagits. För vinnande av detta syftemål kunna flera utvägar tänkas. Lantmäteristyrelsen har i sammanhang med denna fråga föreslagit, att en ny värdering av ängarna i vissa fall borde ske. Ett sådant tillvägagångssätt torde dock vara mindre lämpligt. Förutom svårigheten att avgöra, i vilka fall omvärdering bör ifrågakomma, torde förrättningen genom en dylik ordning komma att i hög grad försvåras och fördröjas med därav följande förhöjda omkostnader och andra olägenheter. Än mindre kan tillrådas att, såsom herr Hellberg i sin motion föreslagit, en helt ny uppskattning av ströängarnas värde verkställas genom ängarnas gradering. Utskottet är av den uppfattningen, att såsom utgångspunkt för ersättningens bestämmande fortfarande bör tagas den av förrättningsmännen vid avvitrningen verkställda beräkningen av ströängarnas avkastning, vilken beräkning legat till grund för så viktiga åtgärder som mantalets och de därav beroende skogsanslagens bestämmande. Däremot kan man utan någon större olägenhet ändra den beräkningsgrund, som föreslagits för fastställande av den areal odlad jord, som skall ersätta ströängarna.

Om den beräknade höavkastningen ifrån denna jord sättes lägre än den i författningsförslaget upptagits, så skulle med tillämpning av de i författningsförslaget givna regler för ersättningens utgående det markområde, som behövde uppodlas för att kunna giva samma avkastning som ströängarna, i motsvarande grad förstoras och statens kontanta gottgörelse ökas. Kostnaden för ängarnas återförvärvande komme väl att härigenom stiga; men torde detta vara av mindre betydelse vid betraktande av den trygghet, som skulle vinnas med hänsyn till verkningarna av tilläggsavvittringens genomförande. Skulle icke i varje fall odlingsmark finnas i tillräcklig utsträckning för ängarnas indragande, torde man få nöja sig med, att i nu förevarande ordning så stort antal ströängar återförvärvades, som möjliggjordes av den förefintliga odlingsmarkens omfattning. För sådant fall bör i främsta rummet bibehållas sådana ängar, som äro av särskild betydelse för befolkningen samt å andra sidan icke lända renskötseln till större intrång.

En av de punkter, som kraftigast framhållits i de skrivelser från befolkningens sida, vilka inkommit i ärendet, är nödvändigheten av, att tillräcklig odlingsmark tillförsäkras fastigheterna för möjliggörande av framtida utveckling. Även herr Hellberg har erinrat om betydelsen av, att god tillgång på reservmark finnes och anser, att enligt Kungl. Maj:ts förslag denna reserv uppenbarligen tilltagits alldeles för liten.

Utskottet anser det vara en fråga av stor betydelse, att fastigheternas utvecklingsmöjligheter väl tillgodoses, och vill därför föreslå, att områdena av reservmark tilltagas avsevärt större, än av Kungl. Maj:t i 11 § i förslaget till tilläggsavvittring ifrågasättes. Eventuellt kan till övervägande upptagas, huruvida icke en viss minimiareal i hektar dylik mark bör tillförsäkras varje fastighet av viss storlek. Att såsom herr Hellberg föreslagit utsträcka stadgandet i förevarande avseende därhän, att vid beräkandet av reservmarken icke skulle tagas i betraktande inom fastigheten liggande, såsom äng och odlingsmark upptagna områden, synes kunna föranleda orättvisa fastigheter emellan, i det en fastighet, som redan hade mer än behöflig reserv i dylika områden inom sina skiften, skulle erhålla ytterligare mark, under det en fastighet, som törhända icke hade någon användbar odlingsjord inom det egentliga ägoområdet, endast skulle få ett i förhållande till grannens odlingsmöjligheter jämförelsevis litet extra odlingsområde. Detta förslag kan fördenskull icke av utskottet biträdas.

Vad därefter angår frågan om förekommande av övergångstidens olägenheter, skola enligt 21 § i författningsförslaget de ströängar, som bliva föremål för återförvärv, avträdas till kronan, då 10 år förflutit

efter det tilläggsavvittringen vunnit laga kraft. Den sålunda utmätta tiden synes utskottet väl knapp. Förslaget avser införandet av en fullständig, för befolkningen främmande omläggning av deras jordbruk. För att befolkningen rätt skall komma under fund med innebörden av det nya systemet kräves att upplysning bibringas dem därutinnan, varjämte fastighetsinnehavarnas eget intresse måste väckas för saken. Detta tager tid, vartill är att märka, att för åtminstone en del av befolkningen avvittringens avslutande kommer att medföra en hel del arbete med utflyttningar och dylikt. För att lätta övergången vill utskottet föreslå, att ifrågavarande tidsperiod utsträcker till 15 år samt indelas i två perioder på sådant sätt, att en del av ängarna, motsvarande med hänsyn till höavkastning hälften av fastighetens samtliga ängar, som skola bliva föremål för återförvärv, indragas efter exempelvis 10 år och de återstående efter det ytterligare 5 år gått till ända. De ängar, som skola avstås i första omgången, böra i främsta rummet uttagas bland dem, vilka lända renskötseln till förfång.

Vidare anser sig utskottet böra erinra om följande bestämmelser i Kungl. Maj:ts författningsförslag.

Den nämnd, som har att utföra tilläggsavvittringsförrättningen, skall enligt 5 § i förslaget bestå av en lantmätare, en jordbrukskonsulent eller annan person med jämförlig utbildning samt en person, som, utan att behöva äga dylik utbildning, besitter praktisk insikt i jordbruk; och skulle nämndens ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t efter förslag av dess befallningshavande. Kanslissekreteraren Berglöf hade i sitt förslag upptagit, att nämnden skulle bestå endast av två ledamöter, nämligen en lantmätare samt en jordbrukskonsulent eller annan person med jämförlig utbildning. I yttrande över sistnämnda förslag uttalade lantmäteristyrelsen den mening, att tilläggsavvittringen borde utföras av lantmätare med biträde av gode män, ehuru styrelsen ej ville avstyrka, att även jordbrukskonsulent eller person med liknande utbildning tillkallades. Domänstyrelsen ansåg, att avvittringsnämnden borde utgöras av såväl en lantmätare och en i jordbruk kunnig person som ock av gode män, och lantbruksstyrelsen föreslog, att antalet ledamöter lämpligen borde ökas till tre, därav en borde vara en i jordbruk kunnig person med kannedom om förhållandena i orten.

I närmaste överensstämmelse med sistnämnda hemställan föreslog departementschefen, att då det understundom kunde vara av god nytta att i nämnden äga tillgång till en lantbrukare med praktisk utbildning och hemmastadd särskilt i de modernare jordbruksmetoder, som börjat komma till användning i Norrland, en person med dylika kunskaper

borde jämte de av kanslisekreteraren Berglöf föreslagna ledamöterna få säte i nämnden. Med sådan sammansättning av denna ansåg departementschefen obehövt att nämnden biträdades av gode män.

Herr Hellberg anser, att lantmäteristyrelsens förslag med en nämnd bestående av lantmätare med gode män och en konsulent eller därmed jämförlig person vore det lämpligaste. I annat fall fann herr Hellberg sig böra uttala önskvärdheten av, att minst en inom orten, det ville säga länets lappmark, bofast jordbrukskunnig person deltog.

Med hänsyn till den jämförelsevis enkla beskaffenheten av den föreslagna tilläggsavvittringen synes det utskottet i likhet med Kungl. Maj:t och lantbruksstyrelsen innebära tillräcklig säkerhet för förrättningens ordentliga utförande, att avvittringsnämnden består av tre personer med de kvalifikationer, som i Kungl. Maj:ts förslag föreskrivits. Det synes emellertid i enlighet med herr Hellbergs mening böra uttryckligen föreskrivas, att den ledamot i nämnden, som skulle uttagas med hänsyn till praktisk utbildning och kunskap i norrländska jordbruksmetoder, borde nämnas bland inom länets lappmark bofasta, jordbrukskunniga personer.

Tillika vill utskottet hemställa, huruvida icke sistnämnda ledamot bör utses genom val av avvittringsdelägarna själva eller korporation, vilken kan anses representera deras intressen. Såsom sådan korporation torde kunna tänkas kommunalstämman i vederbörande socken, därvid utskottet ej förbiser, att med undantag av Tärna socken, vilken i sin helhet ingår i ett av avvittringslagen, dessa i övrigt endast utgöras av delar av socknar. Genom en dylik anordning skulle sakägarna säkerligen känna sig mera lugna för att deras särskilda synpunkter komme till sin rätt vid nämndens avgöranden.

I 18 § föreskrives, att det ersättningsbelopp, som enligt upprättad odlingsplan motsvarar kostnaden för uppbrukning av område, vilket skall gå i vederlag för ströängar, samt markens första gödsling med erforderlig konstgödsel ävensom brobyggnad, där sådan ifrågakommer, skall utbetalas i tre särskilda poster, därav den första, utgörande en femtedel av ersättningen, så snart utslaget rörande tilläggsavvittringen äger laga kraft. En dylik bestämmelse torde lätt kunna leda till missbruk, i det icke någon som helst garanti finnes för, att penningarna tagas i användning för det med desamma avsedda ändamål. Närmast till hands synes ligga, att nämnda utbetalning finge anstå, till dess odlingsarbetet blivit påbörjat. På grund av den omgång och kostnad, som kunde komma att uppstå för konstaterande i varje särskilt fall, när åtgärder i sådant hänseende vidtagits, samt med hänsyn jämväl därtill, att berörda

del av odlingsersättningen bör vara tillgänglig för inköp av redskap för arbetets utförande, har utskottet emellertid icke trott sig böra påyrka en föreskrift av nämnda innehåll. Utskottet har ansett sig kunna begränsa sin hemställan därhän, att det måtte stadgas, att för vinnande av åtminstone ett moraliskt band på vederbörande hemmansägare eller åbo första utbetalningen bör äga rum först då denne hos Kungl. Maj:ts befallningshavande anmäler sig ämna påbörja odlingsarbetet eller därmed sammanhängande brobyggnadsarbete.

21 § stadgar, att de ströängar, vilka bliva föremål för återförvärv, skola, med undantag allenast för sådana som utsetts till odlingsområde för annan fastighet, avträdas till kronan, då tio år förflutit, efter det laga kraft åkommit utslag angående tilläggsavvittring. Författningsförslaget innehåller däremot icke bestämmelse om, att den odling och därunder ingående arbeten, som skola utföras för den av staten tillhandahållna ersättningen, skola vara verkställda inom viss tid. Tvärtom heter det i 19 §, att ersättningsbelopp skall, utan att vara underkastat preskription, inestå för fastighetens räkning så länge arbetena ej äro utförda, vilken bestämmelse tydligen utvisar, att författningen förutsätter, att det kan draga längre ut på tiden med arbetenas slutförande. Undantag härifrån utgör allenast, enligt 20 §, torrläggning eller brobyggnad, som ankommer på flera åbor samfällt. I följd av ifrågavarande anordning kan sålunda komma att inträffa, att en gård mister sina ströängar, utan att någon som helst odling till ersättande av det från ströängarna skördade fodret blivit fullgjord. Härav synas kunna uppstå åtskilliga olägenheter. Sålunda kan fastighetsinnehavare, som på grund av bristande företagsamhet försummar att i tid fullgöra uppbrukandet av sitt odlingsområde, se sig försatt i en situation, som kan bliva ödesdiger för hans framtid. Även beträffande trävarubolag och enskilda skogsspekulanter, vilka innehava en del bruksdelar inom avvitringslagen, kan det visa sig nödvändigt, att en bestämd skyldighet föreskrives att fullgöra det i författningsförslaget avsedda odlingsarbetet. Av handlingar, som blivit ställda till utskottets förfogande, inhämtas, att deras antal dock icke är av vidare betydelse. Inom ett av avvitringslagen, nämligen Dorotea, ägas visserligen av därstädes befintliga åtta hemman sex av en enskild affärsman och ett av bolag, varjämte av det återstående hemmanet tre fjärdedelar innehavas av enskilda affärsmän. Inom de andra avvitringslagen innehavas däremot endast i undantagsfall fastigheter av skogsintressenter. Såvitt av tillgängliga handlingar kan bedömas besittes inom Stensele—Tärna av de till ett antal av 422 uppgående bruks-

delarna icke någon av skogsspekulant. Inom Sorsele innehaves av 175 brukningsdelar en samt inom Vilhelmina av 317 brukningsdelar fyra av bolag.

Ytterligare olägenhet av att bestämd tid ej finnes föreskriven för odlingsarbetenas utförande är, att ju längre det dröjer därmed ju mindre utsikter finnas med hänsyn till penningvärdets fall och stegrade omkostnader att den för täckande av kostnaderna för samma arbeten inestående ersättningen skall förslå för sitt ändamål. Det synes även vara oegentligt, att staten på föreslaget sätt skall vara förpliktad att under oinskränkt tid tillhandahålla medel för arbeten, genom vilkas utförande man önskar åvägabringa en snar utveckling av jordbruket i orten och därav följande välstånd. Det torde icke vara obilligt att fordra, att när staten bjuder den enskilde de förmåner, varom här är fråga, denne å sin sida i någon mån bidrager till vinnande av de mål, som åsyftas. Utskottet anser därför, att under övervägande bör tagas, huruvida icke i författningen bör införas en bestämmelse, som vid visst äventyr ålägger hemmansägare och åbor att inom bestämd tid fullgöra de i planen för odlingsområdes uppbrukande angivna arbeten. Då denna tid synes böra stå i överensstämmelse med de tidpunkter, vilka föreskrivas för ängarnas avträdande till kronan, vill utskottet föreslå, att, i enlighet med vad i sådant avseende här ovan ifrågasatts, hälften av förevarande arbeten skola vara utförda efter 10 år och den återstående hälften efter ytterligare 5 år.

I händelse av försumlighet med odlingsarbetet har utskottet ansett kunna ifrågasättas, huruvida ej åt Kungl. Maj:ts befallningshavande kan uppdragas att vidtaga nödiga åtgärder för arbetets utförande.

Lantmäteristyrelsen har framhållit, att enligt kanslisekreteraren Berglöfs förslag kronan komme att bliva ägare av ängslägenheter icke blott inom allmänning, som tillhörde enskilda, utan även inom samfäld husbehovsskog; och torde i denna del icke någon ändring hava skett i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Uppkomsten av en sådan ordning hade styrelsen ej kunnat finna stå i överensstämmelse med önskvärd reda i äganderättsförhållandena, och då förhållandet ej heller syntes betingat av några viktigare statsintressen, ville styrelsen föreslå ändring i dessa delar, så att ängarna å allmänning borde tillfalla allmänningen. Ängarna å samfäld husbehovsskog borde däremot ej avträdas i annat fall, än då sådant erfordrades för beredande av odlingsområde.

Departementschefen har härutinnan anfört, att vad vidkomme frågan om ägoblandning någon skillnad knappast syntes föreligga, om ifrågavarande ängar ägdes av kronan eller av enskild person. Snarare torde

i förra fallet det intrång, som orsakades å skogsmarkerna, bliva mindre, än om ägorna brukades av enskilda. Någon anledning syntes sålunda departementschefen ej förefinnas att av angiven orsak rubba principen om ströängarnas allmänna indragning. Däremot ansåg departementschefen böra framdeles tagas under övervägande, om man icke må söka åvägbringa sådana bestämmelser, som möjliggjorde ängarnas förenande med vederbörande allmänning och samfällda husbehovsskog. Härvid torde emellertid tillses, att sådana villkor föreskrefves, att ängarna icke kunde bliva till hinder för renskötseln i orten. I sådant hänseende kunde tänkas bestämmelse om, att ängarna ej finge begagnas till annat än för skogsbörd och sålunda ej upplåtas såsom slätterlägenheter.

Herr Hellberg vänder sig i sin motion emot en sådan inskränkning i ströängarnas användning, som i departementschefens nämnda uttalande ifrågasättes. Om lapplagens bestämmelser rörande lapparnas skadeståndsskyldighet ändrades, torde, anser herr Hellberg, hinder ej möta, att såväl ängar på allmänning som ängar inom kronans marker upplåtes såsom slätterlägenheter, och vad uppodling av desamma anginge, torde, vid det förhållandet att i sådant fall uppförandet av stängsel vore ofrånkomligt, hinder därför ej böra uppresas. Herr Hellberg ville med avseende härå starkt betona orimligheten av, att staten skulle göras till ägare av de ängslägenheter, som låge inom allmänning.

Utskottet anser sig böra instämma i departementschefens uttalande, att det bör tillses, huruvida icke sådana bestämmelser må åvägbringas, som möjliggöra att till staten återförvärvade ströängar förenas med den allmänning eller samfällda husbehovsskog, varå de må vara belägna. Utskottet inser väl de svårigheter, som från renskötselns synpunkt måste med nuvarande lagstiftning möta för en dylik anordning, i det då skulle kunna inträffa, att renägare skulle se sig förpliktade att till ägare av allmänning eller samfällad husbehovsskog utbetala ersättning för skada å marker, vilka blivit till dem skänkta. En av de fördelar man velat genom indragningen av ängarna vinna skulle härigenom genom statens eget åtgörande gå förlorad. Med hänsyn till departementschefens nämnda uttalande är emellertid utskottet förvissat om, att åtgärder snarast möjligast vidtagas för att utan olägenhet för statens intressen förevarande fråga bringas till lösning.

Herr Hellberg har anfört, att i sammanhang med ströängsfrågan borde behandlas även spörsmålen om bland annat befolkningens fiskerätt och jakträtt; och har frågan om fiskerätten jämväl varit föremål för uttalande från lantmäteristyrelsens sida.

Departementschefen har framhållit, att frågan om upplåtande av

fiske åt enskilda i kronans vatten för närvarande vore under utredning genom särskilda av chefen för jordbruksdepartementet efter nådigt be- myndigande tillkallade sakkunniga. Vederbörande hemmansåbors till- godoseende i förevarande avseende torde av dessa sakkunniga tagas under omprövning. I avbidan på de bestämmelser, som kunde komma att med- delas, syntes, säger departementschefen, vara till fyllest, att vid avvitt- ringen vederbörande hemmansåbor finge sig tillförsäkrade att tillsvidare åtnjuta den fiskerätt i nämnda vatten, som för närvarande tillkomme dem; och torde detta kunna beaktas vid ingående av de av Kungl. Maj:t ifrågasatta föreningarna rörande avvitringsförslagens godkännande.

Efter vad utskottet varit i tillfälle inhämta hava ovanbemälda sak- kunniga fått i uppdrag jämväl att verkställa utredning och avgiva för- slag i fråga om bestämmelser för tillgodogörandet av jakten å kronans marker inom lappmarken samt vad med denna fråga äger sammanhang.

Vad beträffar befolkningens fiskerätt torde densamma genom med- delande av det av departementschefen föreslagna förbehåll om bibe- hållande tillsvidare av nuvarande rätt vara tillräckligt tillgodosedd, intill dess denna fråga blivit slutgiltigt löst. Såväl för att bringa det där- hän som för att snarast ordna jakträtten, vilken väl ej spelar samma roll för befolkningen som fisket men dock är av stor betydelse, vill utskottet uttala önskvärldheten av, att förslag i förevarande fråga så fort som möjligt får emotses från de för ändamålet utsedda sak- kunniga.

Vidare har av herr Hellberg framhållits, att utredning saknas i avseende å frågan om befolkningens rätt att efter avvitrings genom- förande beta sina kreatur å kronans marker, varjämte påpekats behovet av bättre tillgodoseende av de mindre brukningsdelarnas tillgång på skog. Förevarande frågor hava varit föremål för erinran jämväl från andra, som i ärendet avgivit yttrande.

Vidkommande frågan om fyllande av de små brukningsdelarnas virkesbehov, har departementschefen framhållit, att statsmakterna böra hava sin uppmärksamhet riktad å saken för vidtagande av de åtgärder, som kunna vara av nöden. Med instämmande häri synes utskottet även frågan om de bofastas betesrätt å kronans marker böra bliva föremål för undersökning, därvid bör tagas i beaktande de förmåner befolkningen i sådant hänseende hittills åtnjutit.

Utskottet hemställer alltså:

A. att riksdagen med anledning av förevarande proposition och herr Hellbergs i ärendet avgivna motion

måtte *dels*

1:o) för sin del medgiva, att Kungl. Maj:t må, innan författningsenlig prövning äger rum av de föreliggande förslagen till avvitrning inom Sorsele och Dorotea socknar, med vederbörande rättsägare träffa sådana föreningar om förslagens godkännande eller vidtaga sådana åtgärder i fråga om kronans rätt, som lämna utsikt till, att den allmänna avvitrningen kan inom en snar framtid avslutas, dock sålunda att i blivande avvitrningsutslag införas förbehåll om skyldighet för hemmansägare eller nybyggare att, i den mån genom tilläggsavvittring bestämmes, till kronan avstå dels, mot ersättning, slätterängar utanför hemmanens eller nybyggenas egentliga ägoområden, dels ock, utan anspråk på ersättning, mark, som under beteckning av impediment tillagts hemman eller nybygge;

2:o) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i händelse vidare utredning rörande avvitrningen i Vilhelmina och Stensele-Tärna avvitrningslag skulle giva vid handen, att därvid icke förekomma, på kronans rätt inverkan, väsentliga felaktigheter av annan art än de, som anmärkts under granskningen av avvitrningsförslagen rörande Sorsele och Dorotea avvitrningslag, med vederbörande rättsägare i förstnämnda båda avvitrningslag träffa sådana föreningar eller vidtaga sådana åtgärder i fråga om kronans rätt, som i föregående punkt omförmälts, under den i samma punkt angivna förutsättning beträffande tilläggsavvittrings genomförande;

3:o) medgiva, att det av 1912 års riksdag på extra stat för år 1913 anvisade förslagsanslaget å 52,000 kronor för förvärvande för renskötselns behov av vissa inom Sorsele och Dorotea socknar belägna områden må, med ett till nämnda summa fastställt belopp, i stället användas till bestridande av en del av de utgifter, som erfordras till gäldande av de för tilläggsavvittrings genomförande uti nu ifrågavarande fyra avvitrningslag uppkommande kostnader för marks uppodlande och beredande för omedelbart bruk;

dels ock vidkommande det propositionen bilagda

förslag till kungörelse angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark förklara, att riksdagen icke har något att däremot erinra i vidare mån, än som framgår av vad utskottet här ovan i sitt yttrande anført.

B. att riksdagen måtte förklara, att herr Hellbergs motion i vad den icke här ovan blivit besvarad icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 maj 1916.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: se utlåtande nr 91.
